

KARTA OPISU MODUŁU KSZTAŁCENIA		
Nazwa modułu/przedmiotu Eksploracja danych		Kod 1010512311010510542
Kierunek studiów Informatyka	Profil kształcenia (ogólnoakademicki, praktyczny) ogólnoakademicki	Rok / Semestr 1 / 1
Ścieżka obieralności/specjalność Technologie przetwarzania danych	Przedmiot oferowany w języku: polski	Kurs (obligatoryjny/obieralny) obligatoryjny
Stopień studiów: II stopień	Forma studiów (stacjonarna/niestacjonarna) stacjonarna	
Godziny Wykłady: 15 Ćwiczenia: 15 Laboratoria: 30 Projekty/seminaria: -		Liczba punktów 5
Status przedmiotu w programie studiów (podstawowy, kierunkowy, inny) (ogólnouczelniany, z innego kierunku) kierunkowy z danego kierunku		
Obszar(y) kształcenia i dziedzina(y) nauki i sztuki		Podział ECTS (liczba i %)
<p>Odpowiedzialny za przedmiot / wykładowca: Odpowiedzialny za przedmiot / wykładowca:</p> <p>prof. dr hab. inż. Tadeusz Morzy email: tadeusz.morzy@put.poznan.pl tel. 61 6652906 Instytut Informatyki ul. Piotrowo 2, 60-965 Poznań</p> <p>dr hab. inż. Mikołaj Morzy email: mikolaj.morzy@put.poznan.pl tel. 61 6653447 Instytut Informatyki ul. Piotrowo 2, 60-965 Poznań</p>		
Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych:		
1	Wiedza:	Efekty kształcenia ze studiów I stopnia zdefiniowane w Uchwale Senatu PP, a szczególnie efekty K_W1-2, K_W4, K_W6-15, weryfikowane w procesie rekrutacji na studia 2 stopnia ? efekty te prezentowane są w serwisie internetowym wydziału www.fc.put.poznan.pl Student rozpoczynający ten przedmiot powinien posiadać podstawową wiedzę z zakresu systemów baz danych, statystyki, probablistyki, oraz optymalizacji kombinatorycznej. Do realizacji zajęć laboratoryjnych konieczna jest podstawowa znajomość języków programowania: Java, PL/SQL oraz Python.
2	Umiejętności:	Efekty kształcenia ze studiów I stopnia zdefiniowane w Uchwale Senatu PP, a szczególnie efekty K_U1-2, K_U4, K_U7-8, K_U14-20, K_U22-23, K_U26, weryfikowane w procesie rekrutacji na studia 2 stopnia ? efekty te prezentowane są w serwisie internetowym wydziału www.fc.put.poznan.pl Student powinien posiadać umiejętność rozwiązywania podstawowych problemów z zakresu przetwarzania i analizy danych oraz umiejętność pozyskiwania informacji ze wskazanych źródeł. Powinien również rozumieć konieczność poszerzania swoich kompetencji / mieć gotowość do podjęcia współpracy w ramach zespołu.
3	Kompetencje społeczne	Efekty kształcenia ze studiów I stopnia zdefiniowane w Uchwale Senatu PP, a szczególnie efekty K_K1-9, weryfikowane w procesie rekrutacji na studia 2 stopnia ? efekty te prezentowane są w serwisie internetowym wydziału www.fc.put.poznan.pl Ponadto w zakresie kompetencji społecznych student musi prezentować takie postawy jak uczciwość, odpowiedzialność, wytrwałość, ciekawość poznawcza, kreatywność, kultura osobista, szacunek dla innych ludzi.
Cel przedmiotu:		
<p>1. Przekazanie studentom podstawowej wiedzy z eksploracji danych, w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - metod odkrywania asocjacji, - odkrywania wzorców sekwencji, - klasyfikacji danych, - grupowania danych. <p>2. Rozwijanie u studentów umiejętności rozwiązywania problemów eksploracji danych i odkrywania wiedzy z dużych repozytoriów danych.</p> <p>3. Kształtowanie u studentów umiejętności pracy zespołowej oraz integracji wiedzy z różnych obszarów informatyki.</p> <p>4. Rozwijanie u studentów umiejętności formułowania i testowania hipotez związanych z problemami inżynierskimi i prostymi problemami badawczymi w zakresie analizy i eksploracji danych.</p>		
Efekty kształcenia i odniesienie do kierunkowych efektów kształcenia		
Wiedza:		

1. ma uporządkowaną, podbudowaną teoretycznie wiedzę ogólną w zakresie podstawowych metod i algorytmów eksploracji danych - [K_W4]
2. ma podbudowaną teoretycznie szczegółową wiedzę związaną z wybranymi zagadnieniami z zakresu eksploracji danych, takimi jak: odkrywanie asocjacji, odkrywanie wzorców sekwencji, klasyfikacja danych, grupowanie danych. - [K_W5]
3. ma wiedzę o trendach rozwojowych i najistotniejszych nowych osiągnięciach w dziedzinie eksploracji danych. - [K_W6]
4. ma podstawową wiedzę o cyklu życia i etapach systemu odkrywania wiedzy w dużych repozytoriach danych - [K_W7]
5. zna podstawowe metody, techniki i narzędzia stosowane przy rozwiązywaniu złożonych zadań inżynierskich z dziedziny eksploracji danych - [K_W8]
6. ma rozszerzoną i pogłębioną wiedzę z matematyki i statystyki przydatną do formułowania i rozwiązywania złożonych zadań informatycznych dotyczących analizowania dużych zbiorów danych, walidacji hipotez statystycznych, przeprowadzania testów statystycznych i konstruowania modeli wiedzy. - [K_W1]
7. zna zasady transferu technologii w odniesieniu do rozwiązań informatycznych w obszarze eksploracji danych, potrafi przenieść skonstruowane modele do systemu informatycznego i dokonać integracji algorytmów odkrywania wiedzy z systemem informatycznym. - [K_W15]

Umiejętności:

1. potrafi pozyskiwać informacje z literatury, baz danych oraz innych źródeł (w języku ojczystym i angielskim), integrować je, dokonywać ich interpretacji i krytycznej oceny, wyciągać wnioski oraz formułować i wyczerpująco uzasadniać opinie - [K_U1]
2. potrafi określić kierunki dalszego uczenia się i zrealizować proces samokształcenia w zakresie problematyki systemów eksploracji danych - [K_U5]
3. potrafi wykorzystać do formułowania i rozwiązywania zadań inżynierskich i prostych problemów badawczych metody analityczne, symulacyjne oraz eksperymentalne - [K_U9]
4. potrafi ? przy formułowaniu i rozwiązywaniu zadań inżynierskich ? integrować wiedzę z różnych obszarów informatyki (a w razie potrzeby także wiedzę z innych dyscyplin naukowych) oraz zastosować podejście systemowe, uwzględniające także aspekty pozatechniczne - [K_U10]
5. potrafi formułować i testować hipotezy związane z problemami inżynierskimi i prostymi problemami badawczymi w zakresie analizy i eksploracji danych - [K_U12]
6. potrafi ocenić przydatność i możliwość wykorzystania nowych osiągnięć (metod i narzędzi) oraz nowych produktów informatycznych z dziedziny eksploracji danych - [K_U13]
7. potrafi przygotować opracowanie naukowe i popularnonaukowe w języku ojczystym i krótkie doniesienie naukowe w języku angielskim, przedstawiające wyniki badań naukowych lub przybliżające wybrane narzędzia w obszarze eksploracji danych - [K_U3]
8. potrafi planować i przeprowadzać eksperymenty obliczeniowe, w tym pomiary, walidacje i ewaluacje opracowanych modeli wiedzy, umie poprawnie interpretować uzyskane wyniki i wyciągać wnioski - [K_U8]
9. umie rozwiązywać złożone zadania informatyczne, w tym zadania nietypowe, wymagające integracji wiedzy dziedzinowej, oraz zadania zawierające komponent badawczy - [K_U23]

Kompetencje społeczne:

1. rozumie, że w informatyce, a szczególnie w zakresie systemów eksploracji danych, wiedza i umiejętności bardzo szybko stają się przestarzałe i potrafi systematycznie zdobywać nową wiedzę i umiejętności w tej dziedzinie - [K_K1]
2. zna przykłady i rozumie przyczyny wadliwie działających systemów eksploracji danych, które doprowadziły do poważnych strat finansowych, społecznych lub też do poważnej utraty zdrowia, a nawet życie - [K_K4]
3. potrafi odpowiednio określić priorytety służące realizacji określonego przez siebie lub innych zadania - [K_K6]
4. potrafi inspirować i organizować proces uczenia się innych osób poprzez realizację projektów zespołowych oraz udział w konkursach algorytmicznych - [K_K2]
5. potrafi współdziałać i pracować w grupie, przyjmując w niej różne role - [K_K5]

Sposoby sprawdzenia efektów kształcenia

Efekty kształcenia przedstawione wyżej weryfikowane są w następujący sposób:

Ocena formująca:

a) w zakresie wykładów:

- na podstawie odpowiedzi na pytania dotyczące materiału omówionego na poprzednich wykładach oraz ćwiczeń realizowanych przy tablicy.

b) w zakresie laboratoriów / ćwiczeń:

- na podstawie oceny bieżącego postępu realizacji zadań,

Ocena podsumowująca:

a) w zakresie wykładów weryfikowanie założonych efektów kształcenia realizowane jest przez:

- ocenę wiedzy i umiejętności wykazanych na otwartym egzaminie pisemnym o charakterze problemowym (student może

korzystać z dowolnych materiałów dydaktycznych), Egzamin składa się z 6-8 zadań problemowych, za które można uzyskać 10 pkt. Łącznie można uzyskać od 60-80 pkt. Zaliczenie na ocenę 3.0 wymaga uzyskania 50% maksymalnej liczby punktów.

- omówienie wyników egzaminu,

b) w zakresie laboratoriów / ćwiczeń weryfikowanie założonych efektów kształcenia realizowane jest przez:

- ocenę stopnia przyswojenia wiedzy prezentowanej w trakcie laboratorium poprzez krótki quiz zawierający pytania dotyczące zagadnień poruszanych w trakcie danego tygodnia zajęć

- realizację indywidualnych zadań samodzielnych o charakterze projektowym lub problemowym po każdym zajęciach (realizacja zadań samodzielnych ma charakter opcjonalny),

- ocenę notek blogowych publikowanych na wspólnym blogu poświęconym przedmiotowi, notatki dotyczą artykułów naukowych prezentujących rozszerzenie i uszczegółowienie zagadnień poruszanych w trakcie zajęć laboratoryjnych, lub wybranych problemów i narzędzi eksploracji danych.

Uzyskiwanie punktów dodatkowych za aktywność podczas zajęć, a szczególnie za:

- poprawne rozwiązywanie zagadek tematycznie związanych ze statystyką, uczeniem maszynowym i eksploracją danych,

- udział w międzynarodowych konkursach programistycznych, ze szczególnym naciskiem na pracę zespołową.

Treści programowe

Program wykładu obejmuje następujące zagadnienia:

Wprowadzenie do eksploracji danych: metody i zastosowania. Odkrywanie asocjacji: sformułowanie problemu i definicja reguł asocjacyjnych. Tablica obserwacji. Odkrywanie asocjacji binarnych: reguła asocjacyjna, miary oceny reguł. Algorytm odkrywania binarnych reguł asocjacyjnych Apriori. Algorytm odkrywania binarnych reguł asocjacyjnych FP-Growth. Domknięte i maksymalne reguły asocjacyjne. Odkrywanie wielopoziomowych reguł asocjacyjnych. Odkrywanie wielowymiarowych reguł asocjacyjnych. Binarzacja i dyskretyzacja danych. Klasyfikacja typów wiedzy: wiedza pozytywna i negatywna. Asocjacje negatywne: negatywne reguły asocjacyjne i negatywnie skorelowane. Miary atrakcyjności reguł asocjacyjnych. Typy danych sekwencyjnych. Odkrywanie wzorców sekwencji: sformułowanie problemu. Podstawowy algorytm odkrywania wzorców sekwencji. Prefiksowy algorytm odkrywania wzorców sekwencji. Odkrywanie domkniętych wzorców sekwencji. Odkrywanie wzorców sekwencji z ograniczeniami czasowymi ? sformułowanie problemu. Algorytm odkrywania wzorców sekwencji z ograniczeniami czasowym. Odkrywanie uogólnionych wzorców sekwencji. Problemy odkrywania innych wzorców sekwencji. Wprowadzenie do klasyfikacji danych. Metody klasyfikacji danych. Klasyfikacja danych poprzez indukcję drzew decyzyjnych. Algorytmy indukcji drzew decyzyjnych z wykorzystaniem miar entropii i indeksu Gini. Zjawisko przeuczenia klasyfikatora. Metody przycinania drzew decyzyjnych. Klasyfikatory regułowe: definicje podstawowych pojęć. Wywodzenie klasyfikatorów regułowych z drzew decyzyjnych. Algorytm sekwencyjnego pokrycia i ogólny algorytm ekstrakcji reguł klasyfikacyjnych. Klasyfikacja asocjacyjna: definicja problemu. Algorytmy klasyfikacji asocjacyjnej. Klasyfikatory bayesowskie.

Sieci bayesowskie. Klasyfikator najbliższego sąsiedztwa. Kombinacja klasyfikatorów. Ocena jakości klasyfikatorów: miary oceny, przestrzeń i krzywa ROC. Składowe procesu grupowania. Definicje miar niepodobieństwa obiektów. Klasyfikacja metod grupowania. Grupowanie hierarchiczne: aglomeracyjne i podziałowe. Algorytmy grupowania hierarchicznego. Grupowanie iteracyjno-optymalizacyjne. Metody grupowania gęstościowego. Metody oparte ma modelu. Grupowanie obiektów opisanych atrybutami kategorycznymi. Wykrywanie punktów osobliwych.

Zajęcia laboratoryjne prowadzone są w formie piętnastu 2-godzinnych ćwiczeń, odbywających się w laboratorium. Program laboratorium obejmuje następujące zagadnienia:

Wstępne przygotowanie danych do procesów eksploracji danych: dyskretyzacja, normalizacja, zastępowanie wartości brakujących, wyznaczanie i eliminacja wartości odstających na przykładach środowisk Weka, RapidMiner, Oracle Data Mining. Wstępne przetwarzanie atrybutów z poziomu języka PL/SQL. Ocena ważności atrybutów, metody ważenia atrybutów, test chi-kwadrat, zasada minimalizacji długości opisu (MDL), ważenie atrybutów za pomocą entropii. Odkrywanie reguł asocjacyjnych i algorytmy Apriori oraz FP-Growth. Algorytmy znajdowania zbiorów częstych i asocjacji w bazie danych Oracle. Wprowadzenie do problemów klasyfikacji, podział zbioru danych na zbiór uczący i testujący. Klasyfikatory regułowe, proste klasyfikatory drzewiaste, metody indukcji drzew decyzyjnych, miary oceny jakości podziału zbioru: indeks Giniego, entropia, Information Gain. Naiwny klasyfikator Bayesa, optymalny klasyfikator Bayesa, sieci bayesowskie. Metody oceny i testowania klasyfikatorów, wielokryterialna ocena nauczonych modeli. Miary Lift, ROC, Precision-Recall w ocenie jakości modeli. Uczenie klasyfikatorów przy pomocy macierzy kosztów. Rodzina algorytmów SVM. Zaawansowane metody klasyfikacji: metody agregacji wielu modeli poprzez głosowanie, rodzina metod ensemble, klasyfikatory wielowarstwowe. Podstawowe algorytmy analizy skupień, praktyczne ograniczenia algorytmów k-średnich i k-medoidów, algorytmy analizy skupień bazujące na gęstości, rodzina algorytmów EM analizy skupień. Niskopoziomowe interfejsy programistyczne do eksploracji danych: Java Data Mining API, Orange Data Mining Python API, Sci-Kit API, wykorzystanie narzędzi Weka i RapidMiner do pisania własnych programów wykorzystujących algorytmy eksploracji danych. Wprowadzenie do systemu R, podstawy języka, operatory i typy danych, wektoryzacja operatorów algebraicznych. Podstawowe pakiety R do eksploracji danych. Metody ekstrakcji cech: rodzina algorytmów PCA, SVD i NMF.

Metody dydaktyczne:

1. wykład: prezentacja multimedialna, prezentacja ilustrowana przykładami podawanymi na tablicy, wspólne rozwiązywanie zadań na tablicy,
2. ćwiczenia: wspólne rozwiązywanie zadań praktycznych, dyskusja i analiza przypadków użycia.
3. ćwiczenia laboratoryjne: prezentacja multimedialna, ćwiczenia praktyczne, wykonywanie eksperymentów, dyskusja, gry obliczeniowe, konkursy programistyczne, quizy.

Literatura podstawowa:

1. Eksploracja danych: metody i algorytmy, T. Morzy, PWN, 2013.
2. Introduction to Data Mining, Tan, P-N., Steinbach, M., Kumar, V., Pearson Education, 2006.
3. Data Mining: Concepts and Techniques, Han, J., Kamber, M., Pei, J., Morgan Kaufmann, 2012.
4. Systemy uczące się, Cichosz, P., WNT, 2000.
5. Data Mining: Practical Machine Learning Tools and Techniques, Witten, I., Frank, E., Morgan Kaufmann, 2005.

Literatura uzupełniająca:

1. Statystyczne systemy uczące się, Koronacki, J., Ćwik, J., WNT, 2005.
2. Uczenie maszynowe i sieci neuronowe, Krawiec, K., Stefanowski, J., Wydawnictwo PP, 2003.
3. Programmer's Guide to Data Mining, Zacharski, R. <http://guidetodatamining.com/>
4. Machine Learning, Ng, A., <https://www.coursera.org/course/ml>

Bilans nakładu pracy przeciętnego studenta

Czynność	Czas (godz.)
----------	--------------

1. udział w zajęciach laboratoryjnych / ćwiczeniach	45
2. przygotowanie do ćwiczeń laboratoryjnych	10
3. dokończenie (w ramach pracy własnej) ćwiczeń laboratoryjnych, wypełnienie quizów, przygotowanie zadań samodzielnych	15 5
4. udział w konsultacjach związanych z realizacją procesu kształcenia, w szczególności ćwiczeń laboratoryjnych	10 5
5. napisanie i testowanie programów w ramach konkursów algorytmicznych (czas poza zajęciami laboratoryjnymi)	10
6. przygotowanie do sprawdzianów / kolokwium	2
7. zapoznanie się ze wskazaną literaturą / materiałami dydaktycznymi (10 stron tekstu naukowego = 1 godz.), 100 stron	15 20
8. omówienie wyników egzaminu	
9. udział w wykładach	
10. przygotowanie do egzaminu i obecność na egzaminie: 18 godz. + 2 godz.	
Obciążenie pracą studenta	
forma aktywności	godzin
ECTS	
Łączny nakład pracy	127
Zajęcia wymagające bezpośredniego kontaktu z nauczycielem	67
Zajęcia o charakterze praktycznym	70